

НА КРУГЛОМУ СТОЛІ, ЯКИЙ ПРОХОДИВ У РАМКАХ ІХ ХАРКІВСЬКОГО МІЖНАРОДНОГО ЮРИДИЧНОГО ФОРУМУ, ПОРУШЕНО ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СПЛАТИ ЗЕМЕЛЬНОГО ПОДАТКУ УСТАНОВАМИ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Насамперед треба нагадати, що Харківський міжнародний юридичний Форум об'єднує видатних учених провідних закладів вищої освіти та науково-дослідних інститутів України, представників міжнародної академічної спільноти, вищих органів державної влади, профільних міністерств та бізнесу. Вже традиційно до його роботи долучаються представники: Конституційного Суду України, Верховного Суду, Вищих спеціалізованих судів, Верховної Ради України, Офісу Генерального прокурора, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Служби безпеки України, системи органів МВС, Міністерства юстиції України, Міністерство цифрової трансформації України, Державної міграційної служби України, Представництва Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, Харківської міської ради та багатьох інших. ключових органів та установ.

В рамках Форуму 24 вересня 2025 року в Ужгороді, в офлайн та онлайн режимах, пройшов круглий стіл "Еколого-правова громадянська платформа: демократія, верховенство права й зелене відновлення".

На урочистому відкритті Круглого столу виступили: ректор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор Анатолій Гетьман, ректор Ужгородського національного університету, доктор медичних наук, професор Володимир Смоланка, заступник голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, доктор юридичних наук Наталія Антонюк, народна депутатка України, голова підкомітету Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування Юлія Овчиннікова, перший заступник голови Закарпатської обласної військової адміністрації Василь Іванчо, голова Закарпатської обласної ради Роман Сарай та інші.

На панельних дискусіях "Захист екологічних прав та інтересів: проблеми адвокатури, участь громадськості, європейський досвід", "Реформування національної екологічної політики й адаптація екологічного законодавства до стандартів ЄС у питаннях охорони навколишнього природного середовища" та "Зелене відновлення України: партнерство заради сталого майбутнього" обговорено широке коло назрілих правових проблем збереження та сталого використання природних ресурсів в умовах війни та повоєнного відновлення України.

Виступаючи з доповіддю, на останній панельній дискусії, доктор біологічних наук, професор, Заслужений природоохоронець України, заступник директора Карпатського біосферного заповідника Федір Гамор, порушив окремі питання вдосконалення природоохоронного законодавства у частині збереження природно-заповідного фонду України.

Серед багатьох аспектів природоохоронного законодавства, які потребують вдосконалення, ми привернули увагу до критичної ситуації, яка склалась зі сплатою природоохоронними установами, територіальним громадам, земельного податку.

Внесення змін до Податкового кодексу України у 2014 році, з метою запровадження економічних важелів стимулювання збереження природно-заповідного фонду (ПЗФ) та слати державою, на підставі чинного законодавства, місцевим громадам компенсацій за вилучення із господарського використання особливо цінних територій, на перших порах дало позитивні наслідки.

В результаті, лише Карпатський біосферний заповідник (КБЗ) з 2019 року, сплатив за рахунок коштів державного бюджету України, сімом територіальним громадам понад двісті п'ятдесят мільйонів гривень.

Але, через неузгодженість законодавства, військовий стан та допущені управлінські помилки, останнім часом, в окремих установах ПЗФ, через недостатнє фінансування із

державного бюджету, утворилась значна заборгованість зі сплати земельного податку територіальним громадам. Так, біосферний заповідник, заборгував громадам понад 100 млн. гривень.

Через це адміністративні органи та органи місцевого самоврядування, здійснюють тиск на його адміністрацію, порушуються кримінальні провадження щодо її керівників.

Фактор земельного податку, на жаль зараз, по суті використовується як репресивний механізм щодо установ природно-заповідного фонду. А це аж ніяк не узгоджується із статтею 60 Закону України про природно-заповідний фонд, яка передбачає, що "Органи місцевого самоврядування, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи місцевого самоврядування сприяють охороні й збереженню територій та об'єктів природно-заповідного фонду, виконанню покладених на них завдань".

Адже, як показує проведений аналіз ситуації, нормативна грошова оцінка лісової земельної ділянки площею в 1 га у складі земель природно-заповідного фонду значно більша ніж для аналогічної лісової земельної ділянкою у складі земель лісгосподарського призначення, і це правильно .

Так, розмір земельного податку за 1 гектар для земель ПЗФ, нормативну грошову оцінку якої проведено (при максимальній ставці податку 3%) складає 5 741,08 грн., а розмір земельного податку за 1 гектар для земель лісгосподарського призначення, нормативну грошову оцінку теж якої проведено (при максимальній ставці податку визначеного законодавством - 0,1%) складає 1,66 грн.

Тобто, податкове навантаження на 1 га лісової ділянки у складі ПЗФ майже у 3,5 тисячі разів вище у порівнянні з аналогічною лісовою ділянкою у складі земель лісгосподарського призначення.

Висновок такий, що при цій Методиці оподаткування, після завершення передачі земель у постійне користування, площа КБЗ, яка визначена Указами Президента України, і яка підлягатиме оподаткуванню буде складати 57399 га, а загальна сума земельного податку, яку необхідно було би сплачувати громадам становитиме понад 329 млн. грн. на рік.

Ці суми податків, є нереалістичними для державного бюджету в умовах війни, а тим більше для установ природно-заповідного фонду, які є бюджетними, неприбутковими, природоохоронними науково-дослідними установами, які фінансуються із державного бюджету (стаття 46 Закону України про природно-заповідний фонд).

Такий підхід дискредитує саму ідею земельного податку, як важливого економічного механізму збереження особливо цінних природоохоронних земель та компенсації громадам за вилучення їх із господарського використання, тому було би доцільно невідкладно законодавчо врегулювати ці проблеми.

Для того щоб сплата земельного податку, стала економічним важелем для стимулювання збереження особливо цінних природоохоронних земель та сприяла регіональному сталому розвитку, необхідно вдосконалити чинне законодавство, зокрема Методику нарахування цього виду податку для земель природно-заповідного фонду та схвалити внесений Кабінетом Міністрів України, за ініціативою Міндовкілля, на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування земель природно-заповідного фонду земельним податком» (законопроект № 10198 від 30.10.2023 р.), яким пропонується внести зміни до Податкового кодексу України щодо встановлення ставки земельного податку за земельні ділянки, які належать до земель природно-заповідного фонду, в розмірі, що не перевищує 0,1 % від їх нормативної грошової оцінки, тобто на рівні лісових земель.

Федір Гамор,
заступник директора Карпатського біосферного заповідника,
професор

25.09.2025 р.

2025
IX ХАРКІВСЬКИЙ
МІЖНАРОДНИЙ
ЮРИДИЧНИЙ ФОРУМ

22-26 вересня, м. Харків

legalforum.nlu.edu.ua